

Амерханова И.К.

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті
Қазақстан, Астана
e-mail: indira_amirhanova@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ІШКІ КӨШІ-ҚОН ҮДЕРІСІН ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ ТЕТІКТЕРІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ШАРАЛАРЫ

Аннотация. Мақалада Қазақстан Республикасындағы ішкі көші-қон үдерісін құқықтық реттеудің реттеушілік және қорғаушылық сипаттамасы көрсетілген, көші-қонның қоғамдық өмір процестеріне әсер етуінің негізгі аспектілері анықталған, көші-қон саласындағы мемлекеттік саясаттың принциптері көрсетілген. Мақалада Қазақстандағы ішкі көші-қонның құқықтық мәселелері қарастырылған.

Түйінді сөздер: Көші-қон, құқықтық реттеу, сыртқы көші-қон, ішкі көші-қон, көші-қон процестері, көші-қон құқығының қайнар көздері.

Амерханова И.К.

Казахский агротехнический исследовательский университет им. С.Сейфуллин
Казахстан, Астана.
e-mail: indira_amirhanova@mail.ru

Меры по обеспечению механизмов административно-правового регулирувания процесса внутренней миграции в Республике Казахстан

Аннотация. В данной статье рассмотрены нормативно-правовые регулирования процесса внутренней миграции в Республике Казахстан, определены основные аспекты влияния миграции на процессы общественной жизни, обозначены принципы политики государства в области миграции. В статье рассматриваются правовые вопросы внутренней миграции в Казахстане.

Ключевые слова: Миграция, правовое регулирование, внешняя миграция, внутренняя миграция, миграционные процессы, источники миграционного права

Amerkhanova I.K.

S.Seifullin Kazakh Agro Technical Research University
Kazakhstan, Astana
e-mail: indira_amirhanova@mail.ru

Measures to ensure mechanisms of administrative and legal regulation of the process of internal migration in the Republic of Kazakhstan

Abstract: This article examines the legal framework for the process of internal migration in the Republic of Kazakhstan, defines the main aspects of the impact of migration on public life processes, and outlines the principles of state policy in the field of migration. The article examines legal issues of internal migration in Kazakhstan.

Key words: Migration, legal regulation, external migration, internal migration, migration processes, sources of migration law.

Мемлекеттік басқарудың әртүрлі аспектілері сияқты адамдардың қозғалысы да құқықтық қатынастармен реттеледі. Ішкі көші-қон үдерісін құқықтық реттеу үшін бірнеше сұрақтарға тоқталып өткен дұрыс:

Біріншіден, көші-қон үдерістерін құқықтық реттеу, күрделі сипатқа ие, көші-

қон саясатын реттеу халықаралық-құқықтық стандарттарға негізделген.

Екіншіден, ішкі көші-қонды құқықтық реттеу реттеушілік және қорғаушылық сипатты қамтиды. Көші-қон үдерістерін реттеудің әр саласының өзіндік қызметі бар. Ішкі көші-қонды құқықтық

реттеу жүйесін құру кезінде көші-қон үдерістері бір-бірімен тығыз байланысты болғандықтан, көші-қонның әртүрлі түрлері мен негіздерін ескеру қажет.

Үшіншіден, ішкі көші-қонды құқықтық реттеу негізінен аймақтық деңгейде жүзеге асырылуы керек. Бұл тәсіл көші-қон үдерісіне құқықтық әсерді орталықтандыру қажеттілігінен туындайды.

Төртіншіден, ішкі көші-қонды құқықтық реттеу көші-қон қауіпсіздігін қамтамасыз ететін құқықтық базаны құруға ықпал етуі керек. Өз кезегінде «көші-қон қауіпсіздігі» сияқты санатты қоғамдық қауіпсіздіктің құрамдас бөлігі ретінде қарастырған жөн.

Қазақстан Республикасында ішкі көші-қон үдерісін құқықтық жағдайы мемлекет тарапынан бақылау жұмысын жүргізу қажет деп жоғарыдағы тарауларға атап өткен боламыз. Бұл жағдай бақыланбаса, онда ішкі көші-қонға қатысты проблемалар шекті жағдай туғызуы мүмкін. Өсіп келе жатқан мегаполис тұрақтылық пен дамудың сақталуына қауіп төндіреді. Бізге Қытай мен Ресейдегі көршілерімізде көші-қон мәселесі өзекті. Егер Ресей Федерациясы үшін еңбек ресурстарының жетіспеушілігін толтыратын сыртқы еңбек көші-қоны проблемасы болса, Қазақстан Республикасы үшін ішкі көші-қон маңыздырақ, ол бүгінгі таңда қажетті үдеріс және іс жүзінде жүйелі реттелмеген [1].

2011 жылғы 22 шілдедегі «Халықтың көші-қоны туралы» заңы 63 баптан тұрады, соның ішінде үш бабы ғана ішкі көші-қонға қатысты, ал қалған баптар сыртқы көші-қонға арналған. Аталмыш заңда, тиімді көші-қон жүйесін құру, қолайлы инвестициялық ахуалды құру, көші-қон үдерістерін реттеудің құқықтық базасын кеңейту мақсатында Қазақстандағы этникалық оралмандар мен қоныс аударушыларға қолайлы жағдай жасау туралы айтылған. Шындығында, бұл «Халықтың сыртқы көші-қоны туралы» Заң деп есептеуге болады.

Республикада көші-қон саясаты саласындағы стратегиялық бағыттардың бағдарламалары кезең-кезеңімен қабылдануда. 2007 жылы қабылданған Концепция «2007-2015 жылдар аралығында Қазақстан Республикасының көші-қондық

саясаты» жүзеге асырылды. Концепцияның негізгі мазмұны «Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі халықтың ішкі көші-қон мәселелерін шешу аумақтық даму стратегиясын іске асыруды ескере отырып жүзеге асыру болды [2]. Қазіргі таңда бұл заңдар күшін жойғанмен көші-қон саласындағы бастапқы заңдардың бірі ретінде көрсетіп өткенді жөн көріп отырмыз.

1998 жылы 16 қыркүйекте ҚР Үкіметі «этникалық қазақтарды тарихи отанына қайтару тұжырымдамасын» бекітті. 2017 жылы маңызды құжат қабылданды: 2017 жылы 27 қыркүйектегі Қазақстан Республикасы көші-қон саясатының 2017-2021 жылдарға арналған тұжырымдамасын және Қазақстан Республикасы көші-қон саясатының 2017-2021 жылдарға арналған тұжырымдамасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарын бекіту туралы Үкіметтің қаулысы көші-қон саясатының негізгі бағыттарын әзірлеуде маңызды рөл атқарады.

Мемлекеттік саясаттың салалығындағы ішкі саясат заңмен реттелетін міндеттеріне көшіп-қонушылардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау және «мемлекеттің территориялық аумағы бойынша көшіп-қонушылардың ішкі көші-қон ағындарын оңтайландыру, ұтымды орналастыруды қамтамасыз ету» кіреді.

2004-2010 жылдар аралығында жүзеге асырылған «Қазақстан Республикасының ауылдық аумақтарын дамыту» Мемлекеттік бағдарламаның тиімділігі төмен болды. Мемлекеттік Бағдарламаның мақсатына жету үшін жоспарланған алты міндеттің үшеуі орындалмаған. Атап айтқанда, ауылдық жерге қоныстандыруды ынталандыру бағдарламасы, ауылдық қоныстандыру моделі, оның ішінде экологиялық жағдайы қолайсыз ауылдық мекендерден қолайлы мекендерге тиімді орналастыру жұмысы жүргізілмеген.

Ауыл шаруашылығы министрлігі «Ауылдық аймақтарды дамытудың мемлекеттік бағдарламасын орындау туралы» есебінде ішкі көші-қон мәселелері шешілмегенін мойындайды және мұны саясаттың жалпы сәйкессіздігімен түсіндіреді.

2008 жылы қандастар мен күйзеліске ұшыраған ауылдардың тұрғындарын қоныстандыруға арналған «Нұрлы көш» бағдарламасы қабылданды дедік, оны іске асыру 2009 жылы үш пилоттық облыстан басталды. Адам құқықтары жөніндегі Комиссия осы бағдарламаны іске асырудағы тәсілдеріне теріс баға берген. Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті, «Нұрлы көш» бағдарламасының қанағаттанарлықсыз орындалғанын атап өтті: «2009-2011 жылдары Бағдарлама аясында 2567 этникалық көші-қон отбасына тұрғын үй берілді. Бұл ретте ішкі көшіп-қонушылар Бағдарламаның іс-шараларымен қамтылмаған». Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің пікірінше, бағдарламаның орындалуы іс жүзінде фрагменттік сипатта болды. Тиісті мониторинг және оның іс-шараларын іске асыру бойынша ведомствоаралық өзара іс-қимыл ұйымдастырылмаған [3].

ҚР Үкіметінің 31.03.2011 ж. №316 қаулысымен бекітілген Жұмыспен қамту 2020 бағдарламасында «кәсіптік білім алуға қолжетімділігі шектеулі болғандықтан еңбек нарығында бәсекеге қабілетсіз ауыл жастарының жағдайы ерекше алаңдаушылық туғызады» делінген. Бағдарлама ауыл жастарының ішкі көші-қонын ынталандыру жөніндегі шараларды көздейді. Еңбек ресурстарының ұтқырлығын арттыру үшін азаматтарды экономикалық жағдайы төмен елді мекендерден экономикалық өсу орталықтарына көшіру жоспарланды. Бұл ретте өзін-өзі жұмыспен қамтыған, жұмыссыз немесе еңбекке қабілетті табысы аз халыққа жататын және отбасымен бірге тұратын әрбір мүшесіне ең төменгі күнкөріс деңгейінен аспайтын жиынтық айлық табысы бар ауыл жастары басым құқыққа ие болады [4].

Қазақстан Республикасының Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №990 қаулысы «Өңірлерді дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын қабылдады. Осыған байланысты «Халықтың көші-қоны туралы» ҚР Заңына өзгерістер енгізілді. Үкімет ішкі көшіп-қонушылардың қоныс аударуына өңірлік квота белгілеуді және ішкі көшіп-

қонушыларды экологиялық қолайсыз жерден және даму деңгейі төмен елді мекендерден экономикалық перспективалы өңірлерге қоныс аударуды жоспарлаған болатын. «Халықтың көші-қоны туралы» ҚР Заңның 52-бабына сәйкес, ішкі көшіп-қонушыларды қоныс аударуға арналған квоталар және қоныс аударушы мәртебесін алу рәсімі 13 мамыр 2020 жылдан бастап қолданысқа ие болды [5].

Қазіргі уақытта 2011 жылы 1 желтоқсанда «Ішкі көшіп-қонушыларды тіркеу қағидаларын бекіту және Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдеріне өзгерістер енгізу туралы» заңнамасында «азаматтарды тіркеу тұрғын үйлерде, пәтерлерде, бау-бақша серіктестіктері мен кооперативтерінің саяжай құрылыстарында, жатақханаларда, қонақ үйлерде, демалыс үйлерінде, санаторийлерде, профилакторийлерде, емдеу мекемелерінде, интернат-үйлерінде, пансионаттарда, қарттар үйлерінде, қызметтік ғимараттар мен үй-жайларда жүзеге асырылады» – деп көрсетілген. Бұл жағдайда, тіркелуге жататын адамдар «он күн мерзімде уәкілетті органдарға беруге тиіс» құжаттар:

- белгіленген нысандағы өтінішті;
- бұрынғы тұрғылықты мекенжайы бойынша есептен шығарылғанын растайтын құжатты;
- жеке басын куәландыратын құжатты;
- ал әскери міндеттілер жергілікті әскери басқару органдарының әскери есепке алынғаны немесе одан шығарылғаны туралы белгісі бар әскери билетті (әскерге шақырылушыларға арналған тіркеу куәлігін) ұсынуы тиіс [6].

Ішкі көші-қон бойынша статистикалық деректерді Статистика агенттігі көші-қон полициясы комитетінен және ПМ-ге қатысты Халыққа қызмет көрсету орталықтарынан келіп түсетін ақпарат негізінде тіркеу және есептен шығару кезінде толтырылып, келу және кету статистикалық есебінің талондарына сәйкес қалыптастырады. Қазақстан Республикасының азаматтары тұрғылықты жерін ауыстырған жағдайда, бұрынғы тұрғылықты жерінен есептен шықпаса оның ішкі көші-қон бойынша орналасқан

аймақтағы көрсеткіші дұрыс болмайды. Ал, тіркеусіз тұру өз кезегінде әкімшілік жауапкершілікке әкеп соғады. Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексінің 492 бабына сәйкес, тұрғылықты жері бойынша тіркеусіз тұрған азаматтарға бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде ақшалай айыппұл салынады. Кодекстің 493-бабында «Тұрғынжай меншік иесінің немесе қарамағында тұрғынжайлар, ғимараттар және (немесе) үй-жайлар бар басқа да тұлғалардың оларда нақты тұрмайтын жеке тұлғаларды тіркеуге жол беруі немесе меншік иесіне тиесілі басқа да тұлғалардың қарамағындағы тұрғынжайларда, ғимараттарда және (немесе) үй-жайларда тіркелген және тұрмайтын жеке тұлғаларды тіркеуден шығару жөніндегі шараларды қабылдамауы жеке тұлғалардың тіркеусіз тұруына жол берілуі деген ой туындайды. Әкімшілік жаза осы мекен-жайда іс жүзінде тұрмайтын адамдарды тіркегенде қолданылады [7].

Біздің зерттеу жұмысымыз нақтырақ болу үшін Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 25 мамырдағы № 296 қаулысымен бекітілген «Облыстардағы, республикалық маңызы бар қалалардағы, астанадағы көші-қон үдерістерін реттеудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» бағдарламасын атап өткен жөн. Екі тараудан тұратын аталмыш бағдарламаның бірінші тарауында Үлгілік қағидаларға сәйкес облыстардың, Нұр-Сұлтан және Алматы қалаларының жергілікті атқарушы органдары көші-қон үдерістерін басқаруды және еліміздің экономикалық өсуін қамтамасыз ету, қауіпсіздігін күшейту және көшіп-қонушылардың әлеуметтік-экономикалық құқықтарын іске асыру үшін жағдайлар жасау мақсатында, көші-қон үдерістерін реттеу қағидаларын бекіту керектігі және өңірдегі көші-қон үдерістерінің ерекшеліктеріне халықтың тығыздығы, көшіп келу, көші-қон, еңбек көші-қоны, ішкі көші-қон ағыны, урбандалу процесі, өңірдің экологиялық және діни жағдайы, халықтың ұлттық құрамы, өңірлік еңбек нарығы туралы айтылған.

Бағдарламаның көптеген нормалары декларациялар болып қала береді, олардың ішінде «Жұмыспен қамту саласындағы

құқықтар және кепілдіктер туралы Қазақстан Республикасының азаматтарына кеңес» жатқызуға болады. Жоғарыда айтылғандардың бәрінен тек жоғары оқу орындарының түлектерін әлеуметтік кепілдіктер бере отырып, депрессиялық аудандарға бөлуді қалпына келтіру жүзеге асырылды. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі кезеңге арналған «Аумақтық даму бағдарламасымен және Қазақстан Республикасының 2003-2015 жылға арналған индустриялық-инновациялық даму стратегиясымен үйлестірілген ауыл халқын оңтайлы қоныстандыру моделін әзірлеуге қатысты» барлық нәрсе орындалмады. Ауылдық жерлерде көрсетілетін қызметтер нарығын дамыту үшін төлемге қатысты сұраныстың болмауы кедергі болып табылады. Жастардың тұрғын үй проблемаларын шешуге қатысты тұжырымдаманың жоспарлары толық көлемде іске асырылған жоқ.

ҚР 2016 жылы 6 сәуірде қабылданған «Халықты жұмыспен қамту туралы» Заңына сәйкес 21 жасқа дейінгі жастар нысаналы топ болып табылады, ол үшін мемлекет «жұмыспен қамтуға жәрдемдесу жөніндегі шараларды қамтамасыз етеді». Мәселен, мамандығы бойынша жұмыс тәжірибесі жоқ ЖОО, колледждер мен лицейлердің түлектерін жұмысқа орналастыру үшін «Жастар практикасы» бағдарламасы бастамашылық етілді. Заңда «Үкімет жастар практикасын ұйымдастыру және қаржыландыру тәртібін бекітеді», жергілікті атқарушы органдар «жастар практикасын ұйымдастыруға» жауапты болады деп көрсетілген. Түлек кез келген меншік нысанындағы ұйымда жастар практикасынан өте алады. Жұмыс беруші практиканттар үшін жұмыс орындарын жергілікті атқарушы органмен жасалған шарт негізінде құрады. Заңда жұмыс орындарының саны туралы, жұмыс уақыты мен ұйымдастыру үшін тұрақты жұмыс орындары мен бос жұмыс орындарын пайдалану туралы айтылған. Жастар практикасы «білім беру ұйымдарының 29 жастан аспаған түлектері қатарынан тіркелген жұмыссыздарға» арналған [8].

Елде жүзеге асырылып жатқан «Ауыл – Ел бесігі» бағдарламасы белгіленген қоныс

аудару іс-шараларын ынталандыру және қамтамасыз ету үшін маңызды құрал болып табылады.

«Ауыл – Ел бесігі» бағдарламасының негізгі мақсаты ауылда өмір сүру сапасын жақсарту, ауылдық аумақтардың инфрақұрылымын жаңғырту, оларды өңірлік стандарттар жүйесінің параметрлеріне жеткізу болып табылады. Жаңа әдістеме бойынша 3477 перспективалы ауыл іріктеліп алынды, онда 6,6 млн. адам немесе ауыл тұрғындарының 85%-ы тұрады.

Жоспарланған қосымша 900 млрд теңгеге ұлғайтуды есепке ала отырып, ауылдық аумақтарды дамытуға бағытталған басқа да мемлекеттік бағдарламалармен бірлесіп жалпы қаржыландыру көлемі 2 трлн. теңгеден асады, ал жобалардың саны 30 мыңнан асады.

Жобаны жүзеге асыру аясында 7 жыл ішінде ауыл инфрақұрылымын жаңғырту, 7 мың км астам жолдар мен кентшілік көшелерді, тіршілікті қамтамасыз ететін инженерлік желілерді салу және жөндеу, сапалы ауыз сумен 100% қамтамасыз ету, білім беру, денсаулық сақтау, мәдениет және спорт объектілерін қайта жаңарту және салу, сондай-ақ 130 мың жаңа жұмыс орнын құру жолымен 7 млн. ауыл тұрғындарының өмір сүру сапасы жақсарды деп күтілуде.

Шығыстардың 70%-ы республикалық бюджеттен қаржыландырылатын болады. Өңір әкімдіктеріне қалған 30%-ды қоса қаржыландыру көздерін анықтау тапсырылды. «Ауыл – Ел бесігі» арнайы жобасы аясында белгілі бір болашағы бар 1500 елді мекен анықталатын болады. Жыл сайын 30 млрд. теңгеден бөлінетін болады және 3 жыл ішінде бұл қаржыландыру сомасы 90 млрд. теңгені құрайды. Қаражат инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылымды, әлеуметтік нысандарды және т.б. дамытуға бағытталады. Бағдарламаның негізгі құралы зәкірлік кооперация және қосылған құн тізбегін құру болып табылады [9].

Жұмыс күші тапшы аймаққа көшіп келген ішкі көші-қоншыларды қоныстандыру, жұмыс беру, субсидия төлеу, жұмысқа араласуына қолдау көрсету, балашағаларының мектеп орналасуы, баспана мәселесіне көмек көрсетуге жергілікті әкімшілік мүдделі. Жалпы, қабылданып жатқан шаралар квотаның орындалуын

қамтамасыз етуге және өңірдегі көші-қон үдерістерін тұрақтандыруға мүмкіндік береді.

Ішкі көші-қон жағдайын тоқтату мүмкін емес, оның инерциясы сақталады, өйткені ол экономикалық тұрғыдан негізделген. Қазақстан халқының ішкі көші-қоны - бұл ел аймақтарының әлеуметтік-экономикалық дамуындағы проблемалардың тұтас спектрінің өзгеріштігіне байланысты табиғи процесс. Ішкі көші-қонның себептері анық. Көп жағдайда олар ауылшаруашылығының және ауылдық жерлердің құлдырауымен байланысты. Ішкі көші-қоншылардың мәселелерін шешу, болашақ еліміздің дамуы үшін керек екенін түсіну керек. Көші-қон саясатындағы маңызды аспект ішкі көші-қонды реттеу болып табылады. Ішкі көші-қонды әкімшілік құқықтық реттеу тетігін қамтамасыз ету үшін:

– жұмыс күшінің аумақтық ұтқырлығын арттыру үшін экономикалық жағдайлар жасау (тұрғын үй нарығы мен еңбек нарығының тепе-тең дамуын қамтамасыз ету);

– өңірлік еңбек нарықтарының теңгерімділігін қамтамасыз ету үшін экономикалық белсенді халықты аумақтық қайта бөлуді ынталандыру тетіктерін әзірлеу;

– өңірлердің экологиялық ахуалына, атап айтқанда, таза ауыз судың болуына, қоршаған ортаның ластануына, сондай-ақ оның әлеуметтік және экономикалық тоқырауына мониторинг жүргізу. Ішкі көші-қон үдерістеріне урбанизация үлкен әсер етеді. Сондықтан ауылдық аудандар мен қалалық жерлердегі еңбек нарығының теңгерімі негізінде экономикалық белсенді халықты қайта бөлудің тиімді моделін құру міндеті тұр.

Қазақстан Республикасындағы қолданыстағы заңнамалық базаны талдау (құқықтық бағалау), өкінішке орай, елде әлі күнге дейін бірыңғай, теңдестірілген және дәйекті ішкі көші-қон бағыты жоқ деген тұжырым жасауға толық негіз береді. Ішкі көші-қон үдерістерін тұтастай алғанда тұрақтандыру тек саяси және экономикалық реформалар, өмір сүру жағдайлары мен сапасын жақсарту және адам құқықтарын құрметтеу жағдайында мүмкін. Нәтижесінде

бұл шаралар ішкі көші-қоншылардың құқықтарын, азаматтардың, қоғамның және еліміздің мүдделерін қорғайды деген сенімдеміз.

Осылайша, ішкі көші-қонды әкімшілік-құқықтық реттеу үдерісін жетілдіру мынадай бағыттар бойынша жүргізілуге тиіс.

1. Ішкі көші-қон үдерістерін әкімшілік-құқықтық реттеудің жалпы тұжырымдамасы ұйымдастырушылық-құқықтық қамтамасыз ету шеңберінде дамуға тиіс.

2. Көші-қон құқықтық қатынастары ретінде ішкі және сыртқы көші – қон мәселелерін реттейтін мүліктік, басқарушылық, еңбек, отбасы, жер, тұрғын үй, экологиялық, қылмыстық және қоғамдық өмір құбылысының басқа компоненттерін қамтитын көші-қон заңын құруды қажет етеді. Осы саланың аясында ішкі көші-қон үдерістерін реттеуді, ішкі көші-қонның құқықтық мәртебесін есепке алуды және бақылауды жүзеге асыратын органдарды көрсететін «ішкі көші-қон туралы» Заң жобасын әзірлеу орынды болды. Мұндай заң қылмыстық және әкімшілік құқық бұзушылықтардың алдын-алу шараларын арттыруға, билік пен басқару органдарының назарын елдің барлық аймақтарының әлеуметтік-экономикалық дамуын теңестіру қажеттілігіне және мемлекетіміздің маңызды аумақтарының қаңырап бос қалуы мен тозуына әкелетін жағдаймен күресуге көмектеседі. Осы іс-шараларды жүзеге асыру барысында нормативтік құқықтық актілердің барлық көлемін жаңғыртуға әкеледі. Заң шығару бастамасын іске асырудағы жалпы бағыт, ішкі көші-қон үдерістерін әкімшілік-құқықтық реттеу құрылымында ынталандырушы сипаттағы талаптардың басым болуын қарастырамыз.

3. Ішкі көші-қонның маңызды бағыты әкімшілік-құқықтық құралдарды басқару ретінде мемлекеттік бақылау мен мониторингті дамыту керек, олар статистикалық есептілік, халықтың ел ішінде орын ауыстыруларын, олардың себептері мен катализаторларын талдау мен бағалау үшін қажет. Осы бағыт шеңберінде «ішкі көші-қонды дамыту және ел аумағы бойынша халықтың біркелкі қоныстану мәселелері» жеке бағдарламасын әзірлеу

орынды, оны іске асыру ішкі көші-қон үдерісін оңтайландыруға мүмкіндік береді.

4. Әр аймақтың климаттық ерекшеліктері мен оның этникалық құрамын ескере отырып, республикалық деңгейде ішкі көші-қон үдерістерін әкімшілік-құқықтық реттеуді жетілдіру.

5. Еліміздің ішкі істер министрлігі халықтың ішкі көші-қон мәселелерімен және осы салада туындайтын мәселелермен айналысуы керек. Сондықтан осы ведомство қызметінің ерекшелігін ескере отырып, әкімшілік-құқықтық ішкі көші-қон мәселелерінің бүкіл кешені шешілуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Bodaukhan K., Amerkhanova I.K. et al. Analysis of Migration Processes and Recommendations on Regulation of Internal Migration from Southern to Northern Regions of Kazakhstan // Space and Culture. – 2020. – Vol. 8, №2. – P. 194-216.
- 2 Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы. Қазақстан Республикасы көші-қон саясатының 2007-2015 жылдарға арналған тұжырымдамасы туралы: 2007 жылдың 28 тамызда, №399 бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U070000399> 10.09.2024.
- 3 Қазақстан Республикасының Президентінің Жарлығы. Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті туралы ережені бекіту туралы: 2002 жылдың 5 тамызда, №917 бекітілген // <https://www.gov.kz/memleket/entities/esep?lang=kk> 10.09.2024.
- 4 Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы. Жұмыспен қамту 2020 бағдарламасын бекіту туралы: 2011 жылдың 31 наурызда, №316 бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1100000316>. 25. 09.2024.
- 5 2011 жылғы 22 шілдедегі Қазақстан Республикасы халықтың көші-қоны туралы Заң (қараған күні 11.09.2024 ж.)
- 6 Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы. Ішкі көшіп-қоншыларды тіркеу қағидаларын бекіту және Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдеріне өзгерістер енгізу туралы: 2011 жылдың 1 желтоқсаны, №1427 бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs>. 10.09.2024.
- 7 Қазақстан Республикасының Кодексі. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы: 2014 жылдың 5 шілдесі, №235-V бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000235> 11.09.2024.
- 8 Қазақстан Республикасының Заңы. Халықты жұмыспен қамту туралы: 2016 жылдың 6 сәуірісі, №482-V қабылданған // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1600000482> 09.09.2024.
- 9 «Ауыл – ел бесігі»: 2025 жылға дейін ауылда не өзгереді // <https://strategy2050.kz/news/53591/> 10.09.2024.

References

- 1 Bodaukhan K., Amerkhanova I.K. et al. Analysis of Migration Processes and Recommendations on Regulation of Internal Migration from Southern to Northern Regions of Kazakhstan // Space and Culture. – 2020. – Vol. 8, №2. – P. 194-216.
- 2 Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы. Қазақстан Республикасы көші-қон саясатының 2007-2015 жылдарға арналған тұжырымдамасы туралы: 2007 жылдың 28 тамызда, №399 бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U070000399> 10.09.2024.
- 3 Қазақстан Республикасының Президентінің Жарлығы. Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті туралы ережені бекіту туралы: 2002 жылдың 5 тамызда, №917 бекітілген // <https://www.gov.kz/memleket/entities/esep?lang=kk> 10.09.2024.
- 4 Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы. Жұмыспен қамту 2020 бағдарламасын бекіту туралы: 2011 жылдың 31 наурызда, №316 бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1100000316>. 25. 09.2024.
- 5 1. 2011 жылғы 22 шілдедегі Қазақстан Республикасы халықтың көші-қоны туралы Заң (қараған күні 11.09.2024 ж.)
- 6 Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысы. Ішкі көшіп-қоншыларды тіркеу қағидаларын бекіту және Қазақстан Республикасы Үкіметінің кейбір шешімдеріне өзгерістер енгізу туралы: 2011 жылдың 1 желтоқсаны, №1427 бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs>. 10.09.2024.
- 7 Қазақстан Республикасының Кодексі. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы: 2014 жылдың 5 шілдесі, №235-V бекітілген // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000235> 11.09.2024.
- 8 Қазақстан Республикасының Заңы. Халықты жұмыспен қамту туралы: 2016 жылдың 6 сәуірісі, №482-V қабылданған // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1600000482> 09.09.2024.
- 9 «Ауыл – ел бесігі»: 2025 жылға дейін ауылда не өзгереді // <https://strategy2050.kz/news/53591/> 10.09.2024.

Автор туралы мәлімет

Амерханова Индира Кулатаевна

Лауазымы: PhD доктор, С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті, Астана қ.

Пошталық мекен-жайы: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, ул.Сарыарка 41

Ұялы. Тел 87021069539

E-mail: indira_amirhanova@mail.ru

Сведения об авторе

Амерханова Индира Кулатаевна

Должность: PhD, Казахский агротехнический исследовательский университет им. С.Сейфуллин

Почтовый адрес: 010000, Республика Казахстан, г.Астана, ул. Сарыарка 41

Сот. тел: 87021069539

E-mail: indira_amirhanova@mail.ru

Information about the author

Amerkhanova Indira Kulataevna

Position: doctor PhD, S.Seifullin Kazakh Agro Technical Research University, Astana.

Mailing address: 010000, Republic of Kazakhstan, st Saryarka 41

Mob.phone: 87021069539

E-mail: indira_amirhanova@mail.ru